

RHETORISCHE FIGUREN IN REGIERUNGSERKLÄRUNGEN
DER POLNISCHEN MINISTERPRÄSIDENTEN: VON LESZEK
MILLER BIS MATEUSZ MORAWIECKI

dr Michał Smutczyński

Mein Vortrag wird wie folgend aufgeteilt:

- Rhetorik in der Politik
- Textsorten in der Politik
- Regierungserklärung als politische Textsorte
- Untersuchungsgegenstand
- Analyse der rhetorischen Figuren
- Zusammenfassung

Uniwersytet
Wrocławski

RHETORIK IN DER POLITIK

Rhetorik (Ottmers 2007: 6):

- die Theorie und Praxis der wirkungsvollen und überzeugenden Rede
- eine Befähigung und ein Aufruf zum moralisch integren Reden
- die Kunst des ästhetisch anspruchsvollen Redens und Schreibens

Kopperschmidt (1995: 10): Verknüpfung von Politik- und Rhetoriktheorie ist nur dann plausibel

- wenn einerseits politische Rede als originäre Existenzweise der Politik anerkannt wird,
- wenn die politische Rede ein repräsentativer Typ persuasiver Sprachverwendung gilt mit Koordinierungs- und Integrierungsfunktion.

Geißner (1995: 164): Sprechen, das Handlungen auslöst, mentale oder reale Handlungen zur Veränderung politischer Praxis, ist rhetorisch.

Grieswelle (2000: 4): Politik und Rhetorik haben gemeinsam die Technik des Problemdenkens und die Topik, die logische Argumentation.

Entwicklungsgeschichte der politischen Rhetorik:

- Entstehung 5. Jahrhundert v. Chr.
- Der Höhepunkt im 4. Jahrhundert v. Chr.
- Wiedergeburt im Absolutismus erlebt
- Mit der Liberalisierung, Demokratisierung bzw. Ideologisierung und der Erweiterung der kommunikativen Möglichkeiten wurde sie wieder bedeutsamer.

Schulz (2011: 15): „die Emanzipation und Institutionalisierung eines eigenständigen Wissenschaftsfeldes sich schon in den 1970er Jahren abzeichnet“

Für die Politik und ihre Durchsetzung ist die Rede unerlässlich, weil die kommunikativ erlangte Zustimmung der Bürger ein wesentliches Merkmal der Demokratie ist.

Logische Beweise und empirische Begründungen sind allein in der Politik nicht ausreichend. Der politische Streit beschäftigt sich mit Handlungsgründen, es herrscht der Imperativ der Rechtfertigung. Hierbei spielt die Rhetorik eine große Rolle, um Zustimmung zu erlangen (Wolfskämpf 2009: 15, Grieswelle 2000: 5, Diekmann 1981: 141)

Besondere Merkmale politischen Sprechens: die Herausstellung der Eigen- und Fremdgruppe, das Ziel der Macht und Zustimmungsbereitschaft, die Strategie der Inszenierung im Sinne der Massenmedialität, die Dissens- bzw. Konsensorientierung, der Aspekt der Mehrfachadressierung und die Arena der Öffentlichkeit (Wolfskämpf 2009: 14, Girnth/Spieß 2006: 9)

„Political language is typically ambiguous because the ambiguity serves a purpose for interest groups and public officials.“ (Edelman 2001: 81)

Uniwersytet
Wrocławski

TEXTSORTEN IN DER POLITIK

Textsorten → konventionell geltende Muster für komplexe sprachliche Handlungen
(Brinker 1997: 124)

- Die Textsorten in der Politik → die Beschränkung auf die Ebene der Handlungsfelder oder der Sprachfunktionen reicht nicht aus,
- Die Klassifikation muss auf mehreren Ebenen erfolgen
- Neben pragmatischen (situativ-funktionalen) bezieht sie auch semantischen und grammatische Kriterien mit ein.
- Klein (2000: 734) → die pragmatischen Kategorien **Emittent**, **Adressat**, **kommunikative Grundfunktion**

EMITTENT

- bezieht sich sowohl auf **schriftliche** als auch auf **mündliche** Texte,
- er ist **umfassender**, weil Texte nicht nur Produkte einzelner Politiker sind, sondern oftmals als Kollektivprodukte erscheinen (Girnth 2002: 73)

Die Rolle eines Emittenten von politischen Textsorten spielen:

- Parlamente und parlamentähnliche Versammlungen z.B. Verfassungsverammlung
- Regierungen
- Parteien und Fraktionen
- Politikerinnen und Politiker
- Externe Emittenten politikadressierter Textsorten, z.B. Verbände, Bürger, Presse

Klein (2000)

ADRESSAT

- Das Spektrum der potenziellen Empfänger ist für die Emittenten sehr breit
- Es lässt sich nicht prophezeien, wer zu welcher Zeit Teile der Rede rezipieren wird,
- Aus den meisten politischen Textsorten sind primäre Adressierungen herauslesbar (Schröter 2017: 222)

- **Texthandlungsmuster**
- **Geltungsmodus**
- **TS-Intertextualität**

- 74 politische Textsorten

REGIERUNGSERKLÄRUNG ALS POLITISCHE TEXTSORTE

Uniwersytet
Wrocławski

UCZELNIA
BADAWCZA
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

- Die Regierungserklärung ist als eine Antrittsrede zu betrachten, wobei sie bisher insbesondere von der Politikwissenschaft thematisiert worden ist (Müller/Recknagel 2019: 435)
- „Sprachwissenschaftliche Untersuchungen zu Antrittsreden im Rahmen von Amtsübernahmen der Bundespräsidenten oder anderer politischer Amtsträger sind indes noch nicht erstellt worden.“ (Müller/Recknagel 2019: 436)

- Klaus von Beyme (1979) → unterscheidet zwischen vier Arten von Regierungserklärungen und als erster klassifiziert die Antrittsrede der Regierungschefs als Große Regierungserklärung.
- Karl-Rudolf Korte (2002) → liefert einen Überblick über die Funktion der Regierungserklärungen als ein Führungsinstrument, über die Entstehungsphasen einer Regierungserklärung, sowie über die Schwerpunkte der Erklärungen aller Bundeskanzler von Konrad Adenauer bis Gerhard Schröder.
- Klaus Stüwe (2004) → beschäftigt sich „primär mit dem Vergleich von Antrittsreden in westlichen Demokratien. Stüwes analytische Arbeit nähert sich dem Gegenstand aus vier Richtungen, indem er die Rechtsgrundlage, die Abläufe, die politischen Funktionen und die thematischen Schwerpunkte miteinander vergleicht“ (Müller/Recknagel 2019: 436)
- Marco Niecke (2006) → analysiert die Verständlichkeit der Aussagen der Bundeskanzler und Bundeskanzlerin von Adenauer bis Merkel.

von Politikern/Politikerinnen als personalen Repräsentanten emittierten Textsorten

mündliche oder mündlich vorgetragene Textsorten

politische Reden

dissensorientierte Reden

REGIERUNGSERKLÄRUNG

Klein (2000)

REGIERUNGSERKLÄRUNG

- gehört zu den dissensorientierten Reden
- ein mündlich vorgetragener Schrifttext
- mittlerem bis großem Umfang
- Emittent → der Regierungschef oder ein Minister
- Adressaten → das Parlament und die Öffentlichkeit
- Zwei Hauptvarianten der Regierungserklärung:
 - 1) Die Regierungserklärung im unmittelbaren Anschluss an eine Regierungsbildung
 - 2) Sonstige Regierungserklärungen

(Klein 2000: 750, Girnth 2002: 73)

- Die Regierungserklärung → besondere Form der politischen Redesorte **Antrittsrede** (Müller/Recknagel 2019: 440)
- zwischen dem **genus demonstrativum** (Lobrede/Festtagsrede) und dem **genus deliberativum** (Beratungsrede/Parlamentsrede)

Die folgenden Komponenten sind von rhetorischer Bedeutung: (vgl. Müller/Recknagel 2019: 441)

- Begrüßungsformel
- Legitimation des Redners
- Interpretation des Wahlergebnisses
- Information des Publikums über zukünftige politische Handlungen in Form der Erklärung der Absichten nach außen und der Richtlinien nach innen
- Danksagung, z. B. an die Wähler, an die Partei, an die Regierung und auch zumeist an den Vorgänger im Amt
- z. T. Polemisierung des Vorgängers und seiner politischen Handlungen
- Bericht über gegenwarts- und vergangenheitsbezogene Themen: Einblick in die jeweilige politische Situation der Partei, der Regierung, des Landes, der Kommune, der Stadt usw.
- Abschiedsformel

Uniwersytet
Wrocławski

UCZELNIA
BADAWCZA
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

UNTERSUCHUNGSGEGENSTAND UND ANALYSE

	Ministerpräsident	Partei	Datum der Regierungserklärung	Wortanzahl	Dauer¹
1.	Leszek Miller	SLD	25. Oktober 2001	3370	42 Min.
2.	Marek Belka		14. Mai 2004	2571	34 Min.
3.	Kazimierz Marcinkiewicz	PiS	10. November 2005	4679	65 Min.
4.	Jarosław Kaczyński		19. Juli 2006	5545	82 Min.
5.	Donald Tusk	PO	23. November 2007	8956	185 Min.
6.			18. November 2011	3566	59 Min.
7.			Ewa Kopacz	1. Oktober 2014	3883
8.	Beata Szydło	PiS	18. November 2015	5003	62 Min.
9.	Mateusz Morawiecki		12. Dezember 2017	6227	70 Min.
10.			19. November 2019	6524	75 Min.
durchschnittlich:				5032	72 Min.

¹ Quelle: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Expos%C3%A9>

LESZEK MILLER

- 1) Panie Prezydencie! Panie Marszałku! Panie i Panowie Posłowie! Szanowni Goście! Obywatele Rzeczypospolitej!
- 2) To wynik surowej, ale sprawiedliwej oceny → *Hyperbel*
- 3) Oceny wystawionej w wyborach przez najwyższego suwerena Rzeczypospolitej → *Hyperbel*
- 4) W ciągu tych czterech lat Polska straciła **dużo**. Zbyt **dużo** → *Epipher*
- 5) Część tych **rezerw** wiąże się z porządkowaniem prawa, podniesieniem jakości rządzenia, obniżeniem kosztów działania państwa i samorządu terytorialnego, wprowadzeniem skutecznych mechanizmów antykorupcyjnych. (...) Część **rezerw** osadzonych jest w sferze społecznej i obejmuje wzmocnienie zaufania do państwa, (...) Kolejna grupa **rezerw** ma charakter międzynarodowy i obejmuje lepsze wykorzystanie politycznego i geograficznego położenia Polski oraz zwiększenie konkurencyjności międzynarodowej naszego kraju. Wielkie **rezerwy** tkwią w programie i stylu sprawowania władzy. Największą **rezerwą** jest dynamika, aktywność i przedsiębiorczość Polaków. → *Anapher*
- 6) Nie przez **budowę wysp bogactwa w morzu biedy**. → *Hyperbel*
- 7) Dziura budżetowa nie jest **abstrakcyjną dolegliwością ministra finansów**. Oznacza **stan ciężkiej choroby i zapaści państwa**. → *Hyperbel*
- 8) **W morzu ludzkiej biedy, bezrobocia, braków budżetowych** władza publiczna nie może być **wyspą samozadowolenia i zasobności**. → *Hyperbel*
- 9) Wieś stała się kwaterą dla **armii bezrobotnych** → *Hyperbel*

MAREK BELKA

- 1) Panie Prezydencie! Panie Marszałku! Panie i Panowie Posłowie! Obywatele Rzeczypospolitej!
- 2) Zwracam się do Sejmu o aprobatę programu i składu rządu powołanego przez prezydenta Rzeczypospolitej. → *Appell*
- 3) Rząd przedstawi wkrótce propozycje rozwiązań, które finansowo zachęcą osoby zatrudniające pracowników i osoby przez nie zatrudnione do zawierania legalnych umów o pracę. **To oferta dobrowolna, podkreślam: dobrowolna** → *Correctio*
- 4) Przygotowując exposé, sięgnąłem do wypowiedzi moich poprzedników, od Tadeusza Mazowieckiego począwszy. W każdej zwracano uwagę na zły, czasem wręcz tragiczny stan finansów publicznych. W każdej nawoływano do radykalnych kroków. **Czy moi następcy mają powtórzyć te oceny i postulaty?** → *Suggestivfrage*

KAZIMIERZ MARCINKIEWICZ

- 1) Panie Prezydencie! Panie Marszałku! Wysoka Izbo! (...) Wysoki Sejmie! Proszę o poparcie dla programu, który za chwilę przedstawię, oraz dla ludzi, którzy zgodzili się wcielać go w życie. → ***Begrüßung-Appell-Verbindung***
- 2) Naród, najwyższy suweren, udzielił w wolnych wyborach największego poparcia Prawu i Sprawiedliwości. Stronnictwo Jarosława Kaczyńskiego uzyskało tym samym przywilej desygnowania kandydata na premiera rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Z woli zwycięskiego ugrupowania przypadł mi ten zaszczyt, obarczony ogromną odpowiedzialnością. To powód do dumy, jestem bowiem jedenastym z kolei premierem, który po odzyskaniu niepodległości staje, wraz z Radą Ministrów, przed Wysokim Sejmem, prosząc o udzielenie wotum zaufania. → ***Amplificatio***
- 3) **zepsute państwo** → ***Hyperbel***
- 4) Dlatego chcemy odebrać państwo **Pasożytującym na nim patologicznym układom i nieformalnym grupom nacisku** → ***Hyperbel***
- 5) Polacy pilnie potrzebują państwa, które nie będzie **stolikiem do brydza dla partii rozgrywanych między politykami, ludźmi biznesu, aktualnymi i byłymi funkcjonariuszami służb specjalnych i pospolitymi gangsterami** → ***Hyperbel***
- 6) Mój rząd zamierza wyciągnąć państwo polskie z tego **czworokąta bermudzkiego**, w którym zanikają interes publiczny i dobro wspólne. → ***Hyperbel***
- 7) I bynajmniej nie jest jedynym, ani nawet najważniejszym powodem do poddania polskiej policji **remontowi generalnemu**. → ***Hyperbel***
- 8) Wpływy z tytułu prywatyzacji nie mogą z roku na rok przepadać w **budżetowej czarnej dziurze**, → ***Hyperbel***
- 9) Chociaż wszystko kosztuje, są rzeczy, które nie mają ceny. → **Oxymoron**
- 10) Wysoka Izbo! Proszę o udzielenie wotum zaufania. → **Appell**

JAROSŁAW KACZYŃSKI

- 1) Panie Marszałku! Wysoka Izbo! → *die kürzeste Begrüßungsformel*
- 2) **Mamy** dzisiaj najniższy w Europie dochód narodowy. **Mamy** spadający przyrost naturalny, mamy coraz mniej obywateli. **Mamy** coraz bardziej negatywny bilans migracyjny. **Mamy** bardzo niską innowacyjność. **Mamy** brak mieszkań. I **mamy** za to, niestety, bardzo wysokie bezrobocie. **Mamy** bardzo słabą infrastrukturę, słabe drogi. → *Anapher*
- 3) **Te przyczyny tkwią** w naszych błędach, w wierze w różne cudowne, proste rozwiązania. **Te przyczyny tkwią** w dominacji różnych niedobrych interesów grupowych, → *Anapher*
- 4) **Przypominam** deklarację naszego Sejmu z poprzedniej kadencji, (...) **Przypominam** kształt polskiej konstytucji, słowa o tym, że małżeństwo to związek mężczyzny i kobiety. → *Anapher*
- 5) **To jest patologia** przestępcza. **To jest patologia**, w centrum której jest korupcja jako to zjawisko, które niszczy nasze życie społeczne. **To jest patologia** związana z wykorzystywaniem dla celów prywatnych środków publicznych. → *Anapher*
- 6) Polska nie jest **narodem dezertów**, Polacy nie są **narodem dezertów**. → *Epipher*
- 7) Tu musimy być, po pierwsze, **cierpliwi**, po drugie, **cierpliwi** i po trzecie, **cierpliwi**. → *Enumeratio*
- 8) W tej sprawie były podjęte już na początku funkcjonowania poprzedniego rządu różnego rodzaju prace i wysiłki, **będą one kontynuowane**. **Będą one kontynuowane** także w ramach polityki podatkowej. → *Anadiplose (reduplicatio)*
- 9) (...) wszystko, co łączy się z polskim majątkiem państwowym. Jest on dzisiaj wykorzystywany w sposób **nieracjonalny**. **Nieracjonalne** były w dużej części polskie prywatyzacje, często nieracjonalne jest i to, co dzisiaj dzieje się w tej sferze. → *Anadiplose (reduplicatio)*
- 10) Nie ma w Polsce w ostatnich latach jakichś wielkich gwałtownych wydarzeń społecznych, ale są **społeczne napięcia**. Są **społeczne napięcia** odnoszące się do różnych dziedzin. → *Anadiplose (reduplicatio)*
- 11) Tak układała się historia naszych **stosunków**. **Stosunków**, w których jest wiele zła, ale też, chcę to podkreślić, wiele bliskości. → *Anadiplose (reduplicatio)*
- 12) Będziemy w tym kierunku podejmować **trudne, bardzo trudne** wysiłki. → *Gradatio*
- 13) Kolejnym warunkiem sukcesu jest zapewnienie społecznej równowagi. To **bardzo, bardzo trudna** sprawa. → *Gradatio*

DONALD TUSK

- 1) (1) Chciałbym przy państwa pomocy, dzięki przejrzystym, **uczciwym do bólu działaniom**, → *Hyperbel*
- 2) (2) Także w Polsce polityka społeczna nie może być dłużej taką **ratunkową kamizelką nakładaną tylko w sytuacji zagrożeń**. → *Hyperbel*
- 3) (3) Po pierwsze, proponujemy inteligentny system reagowania na zagrożenie kryzysowe bez **gorsetu rutyny** → *Hyperbel*
- 4) (4) Dzisiaj często słyszy się o trudnym do zaakceptowania **koncercie mocarstw w Europie** → *Hyperbel*
- 5) (5) Nie chcemy skazywać obywatela, ale także naszych instytucji państwowych i samorządowych na **żmudne, czasochłonne, trudne, bardzo kosztowne** gromadzenie mnóstwa dokumentów na papierze. → *Enumeratio*
- 6) (6) Musimy się zmierzyć z niedobrym dziedzictwem pozostawionym przez poprzedników w postaci **płatnika monopolisty, nierównego dostępu świadczeniodawców do kontraktów, niedokończonej restrukturyzacji szpitali, niedobrej, dwuznaczej polityki lekowej i spóźnionej implementacji europejskich przepisów dotyczących dyżurów lekarskich**. → *Enumeratio*
- 7) (7) Wiem, o czym mówię – to nie jest przytyk – wiem to jako człowiek wychowany na podwórku, że **bez dobrego boiska, bez drużyny, bez tego, co daje wychowanie wśród rówieśników, bez twardej walki, bez uczenia się reguł od trzeciego, czwartego, piątego roku życia, a więc bez boiska w każdej gminie** nie wygramy tej wielkiej konkurencji, na jaką skazuje nas współczesny świat i współczesna Europa → *Enumeratio*
- 8) (8) Chcę państwu uświadomić, że **ograniczenie przywilejów władzy, finansowych, instytucjonalnych, budujących zbędny komfort, obcinanie bizantyjskich kosztów, przywilejów, czasami absurdalnych** jak sławny bilet tramwajowy za darmo dla posła i posłanki, → *Enumeratio*
- 9) (9) Komu można bardziej zaufać, jeśli chodzi o proces uczenia naszych dzieci, niż rodzicom? Kto bardziej pieczołowicie niż rodzice będzie dbał o sposób edukowania swoich dzieci? → *Suggestivfrage*
- 10) (10) Oczywiście ta droga, ten mechanizm wymaga czego? Znowu powiem to słowo: zaufania, zaufania do ludzi, zaufania do lokalnych społeczności, → *Konkretisierungsfrage*
- 11) (11) Dlaczego podejmujemy taką decyzję? Dlatego że mamy poczucie pełnej odpowiedzialności za bezpieczny przebieg ratyfikacji traktatu reformującego. → *Konkretisierungsfrage*
- 12) (12) Wiecie, dlaczego tak ważne jest, aby to szerokie centrum ukonstytuować? → *Offene Frage*

DONALD TUSK

- 1) (13) Niech nikt więcej z tej mównicy – czy w innych miejscach publicznych – nie traktuje polskiego rolnictwa i polskiej wsi jako negatywnego problemu. → *Appell*
- 2) (14) Chciałbym jednak od was – zwracam się tu do posłanek i posłów opozycji – usłyszeć także słowa wsparcia nie dla mojego rządu, ale słowa wspierające Polaków w ich optymizmie i nadziejach na lepszą przyszłość → *Appell*
- 3) (15) Proszę, weźcie te słowa, państwo, pod uwagę → *Appell*
- 4) (16) Zwracam się o udzielenie wotum zaufania mojej Radzie Ministrów. Dziękuję bardzo. → *Appell*
- 5) (17) Proszę was, spróbujmy kilka najważniejszych spraw dla Polski zrobić razem. Uwierzcie w przyszłość Polski. → *Appell*
- 6) (18) **Chcę przywrócić konsultacje rządu ze wszystkimi ugrupowaniami parlamentarnymi wtedy, kiedy będziemy mieli do podjęcia ważne decyzje dotyczące naszej polityki międzynarodowej. Tak jest, proszę państwa – rząd Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego będzie chciał ważne decyzje dotyczące naszej polityki zagranicznej konsultować także z Prawem i Sprawiedliwością i Lewicą i Demokratami.** → *Correctio*
- 7) (19) **Polski rząd, mój rząd, jest gwarancją dobrego współdziałania z kluczowymi partnerami w ramach Unii Europejskiej.** → *Correctio*
- 8) (20) Najlepiej obmyślony plan naprawy systemu ochrony zdrowia nie powiedzie się, **jeśli zabraknie pacjentów... nie, pacjentów nie zabraknie** – jeśli przy pacjentach zabraknie pielęgniarek i lekarzy. → *Correctio*
- 9) (21) Każdy, kto tam był, pamięta, że tak właśnie było. Każdy, kto tam był, wie, że tak powinno być zawsze. → *Anapher*
- 10) (22) Jesteśmy przekonani, że mimo wszystkich wysiłków naszych poprzedników istnieją jeszcze duże rezerwy jeśli chodzi o skuteczniejsze wykorzystanie środków europejskich. I nie dlatego, że zakładam bez pokory, iż my będziemy mieli wyraźnie mądrzejszych urzędników, którzy centralnie będą się tym zajmować. Nie, nie o to chodzi. Doceniamy także wysiłki poprzedników w próbach centralnego zarządzania tym procesem. Ale jesteśmy przekonani, że jednym z problemów, które utrudniały skuteczne wykorzystanie środków europejskich, była nadmierna centralizacja procesu decyzji. → *Confessio*

EWA KOPACZ

- 1) Panie Prezydencie! Panie Marszałku! Panie Marszałku Senatu! Panie i Panowie Posłowie! Szanowni Państwo! → *Begrüßungsformel*
- 2) W Polsce istnieje **milcząca większość**, która ma już dość oglądania debat i kłótni, które tak naprawdę wcale ich nie dotyczą. (...) Będę premierem służącym także tej **milczącej większości**. Polacy nie chcą rewolucji, ale każdy z nich oczekuje zmiany. Także ta **milcząca większość** zbudowała sukces Polski, sukces Polski ostatnich lat. To także ta **milcząca większość** za cenę wyrzeczeń i ciężkiej pracy sprawiła, że Polska zmieniła się na lepsze, → *Hyperbel*
- 3) zarówno Polska, jak i kraje strefy euro mają w najbliższych latach do odrobienia **swoją pracę domową**. → *Hyperbel*
- 4) Apeluję do pana Jarosława Kaczyńskiego: Panie prezesie, zdejmijmy z Polski tę klątwę nienawiści. → *Appell*
- 5) Zadaniem mojego rządu będzie zabieganie o jedność i solidarność obozu demokratycznego. Jest najgłębszą racją stanu, by nie dopuścić do rozwodnienia stanowiska Zachodu, którego jesteśmy częścią, ale, co równie istotne, nie dopuścić do osamotnienia Polski w wyniku stawiania sobie nierealistycznych celów. → *Amplificatio (Langatmigkeitseffekt)*
- 6) W związku z tym proszę Wysoką Izbę o udzielenie mojemu gabinetowi wotum zaufania → *Appell*

BEATA SZYDŁO

- 1) Dziś zawieramy z Polakami **kontrakt na cztery lata**. → *Hyperbel*
- 2) Musimy się wyrwać z **pułapki średniego rozwoju**, podnieść gospodarkę na nowy poziom, w którym podstawą wzrostu są inwestycje i innowacje, a nie tania siła robocza. → *Hyperbel*
- 3) Przeznaczone na to środki traktować będziemy nie jako wydatki, lecz jako inwestycję **w rozwój kraju, w rozwój społeczeństwa, w rozwój polskich rodzin**. → *Wiederholung*
- 4) Media publiczne muszą dysponować środkami, które pozwolą im na rzetelne wypełnianie ich misji. **Podkreślmy to jeszcze raz: misji**. → *Wiederholung, Correctio*
- 5) Musimy podjąć wyzwania przyszłości, a te są jasne. Musimy wyrwać się z pułapki średniego rozwoju, to znaczy przyspieszyć tempo wzrostu, podjąć rozwiązania wszystkich problemów, przed którymi stanęła Polska, w sferze gospodarczej, spraw społecznych i stanu państwa, jeśli chodzi o jego kondycję wewnętrzną i międzynarodową. Stany gospodarki, spraw społecznych i państwa nie są na poziomie realnych procesów społecznych rozdzielne, przeciwnie – wiążą się ze sobą i to zarówno wtedy, kiedy występują zjawiska negatywne, jak i pozytywne. W tym ostatnim wypadku można uzyskać synergię, wzajemne wzmacnianie się pozytywnych procesów. Jej osiągnięcie jest celem mojego rządu. → *Amplificatio (Langatmigkeitseffekt)*
- 6) Dlatego dzisiaj proszę całą Wysoką Izbę bez wyjątku, wszystkich państwa, o taką merytoryczną i zgodną współpracę. → *Appell*

MATEUSZ MORAWIECKI

- 1) Pragnę też, by wszyscy żołnierze, policjanci, strażacy, strażnicy, funkcjonariusze, ci dzielni, odważni ludzie wiedzieli, że mogą liczyć na państwo, bo są **jego tarczą i mieczem**. → *Hyperbel*
- 2) Chciałbym, żeby **wyjście do sklepu starszej osoby nie było wyprawą czy biegiem na 3000 m z przeszkodami**. → *Hyperbel*
- 3) Kochana Europo! **Polski kawałek na pewno doskonale pasuje do europejskich puzzli, ale nie wolno go umieszczać niewłaściwą stroną albo wbijać na siłę. Zniszczy się wtedy i całość obrazka, i ten nasz kawałek**. → *Hyperbel*
- 4) Celem naszego rządu będzie więc zachęcenie do powrotu do ojczyzny jak największej liczby Polaków zarówno z Kazachstanu, jak i z Londynu. **Die Sonne nie świeci tak samo jak słońce** → *Hyperbel*
- 5) **Cztery chroniczne choroby naszego życia społecznego i gospodarczego, a zarazem oznaki naszej słabości, to były: bieda, bezrobocie, brak mieszkań i cywilizacyjne zapóźnienia w służbie zdrowia. Z tych czterech jeźdźców apokalipsy w ogromnej mierze dzięki naszym działaniom w zakresie tych dwóch pierwszych widać już znaczącą poprawę**. → *Hyperbel*
- 6) Będziemy z takimi inwestorami współpracować, ale **bez wyprzedaży polskich sreber rodowych**. → *Hyperbel*

MATEUSZ MORAWIECKI

- 1) Nasz program to wola budowy Rzeczypospolitej dumnej siłą swojej gospodarki, **Rzeczypospolitej** bezpiecznych finansowo rodzin, **Rzeczypospolitej** budzącej podziw i uznanie innych, **Rzeczypospolitej** radosnej, bo sprawiedliwie dzielącej owoce rozwoju. → *Anapher*
- 2) **Polskość to wolność. Polskość to solidarność. Polskość to normalność.** → *Anapher*
- 3) Dlatego proszę o pomoc wszystkich: **odzyskajmy Polskę**, razem **odzyskajmy Polskę.** → *Epipher*
- 4) Myślą przewodnią, która przyświeca mi przy wszystkich działaniach, taką naczelną ideą i dewizą jest zawołanie Wyspiańskiego: „**Polska to wielka rzecz**”. Tak, proszę państwa, **Polska to wielka rzecz.** → *Epipher*
- 5) Naszą drogą do lepszego jutra musi być **Polska** równych szans i solidarności społecznej, a nie **Polska** grup interesów i zwalczających się egoizmów; **Polska** sprawiedliwego współdzielenia, a nie **Polska** niesprawiedliwych podziałów. → *Wiederholung*
- 6) To wzrost o niemal **20%, 20 punktów procentowych** w porównaniu z 2014 r. → *Wiederholung*
- 7) Jednak jeśli ktoś będzie chciał tę wolność umniejszać, w imię poprawności politycznej ograniczać **wolność** słowa, sztuki, **wolność** wypowiedzi, swobodę badań naukowych, **wolność** na uczelniach, to mówię w tym miejscu stanowczo: nie. → *Wiederholung*
- 8) Odbudowa portów morskich. **Trójmiasto i Szczecin – Świnoujście...** Właśnie, **Szczecin – Świnoujście, Świnoujście** i budowa tunelu łączącego Świnoujście z Polską, ten od dawna oczekiwany projekt – też go zrobimy. → *Enumeratio*
- 9) zainwestujemy dziesiątki miliardów złotych w największe polskie projekty, które wzmocnią naszą wspólnotę wewnątrz i naszą pozycję na zewnątrz. To m.in. **przekop Mierzei Wiślanej, tunel do Świnoujścia, budowa Centralnego Portu Komunikacyjnego, Via Baltica, Via Carpatia, budowa ponad stu obwodnic, remonty setek dworców, szpitali, szkół.** → *Enumeratio*

MATEUSZ MORAWIECKI

- 1) Przyzwyczailiśmy się już do tego, że nasi najzdolniejsi piłkarze już jako juniorzy wyjeżdżają do zachodnich klubów, do szkółek piłkarskich i tam potem grają dla nich, a czasami w tamtych reprezentacjach. Czy to jest normalne? Nie. To moim zdaniem nie jest normalne → *Ja/Nein-Frage, Pysma*
- 2) Zapytajmy też, czy to normalne, żeby dopłaty dla polskich rolników w kolejnej perspektywie budżetowej miały być niższe od dopłat dla rolników francuskich czy niemieckich. Nie. → *Ja/Nein-Frage, Pysma*
- 3) Czy decyzje podjęte w tamtym czasie były optymalne? Czy wszystkie szanse wykorzystaliśmy w zgodzie z naszym najlepszym interesem? Czy działaliśmy w interesie możliwie całego społeczeństwa? Czy polskie społeczeństwo było podmiotem, czy przedmiotem transformacji? → *Ja/Nein-Frage*
- 4) Z tych czterech jeźdźców apokalipsy w ogromnej mierze dzięki naszym działaniom w zakresie tych dwóch pierwszych widać już znaczącą poprawę. → *Anakoluth*
- 5) Dlatego chciałbym na najbliższe lata postawić na kilka kluczowych obszarów rozwoju. I o nich teraz chciałbym opowiedzieć, a w ślad za tym poprosić potem Wysoką Izbę o wotum zaufania dla naszego rządu. → *Appell*

MATEUSZ MORAWIECKI

- *Enumeratio + Ja/Nein-Frage:*

Czy decyzje podjęte w tamtym czasie były optymalne? Czy wszystkie szanse wykorzystaliśmy w zgodzie z naszym najlepszym interesem? Czy działaliśmy w interesie możliwie całego społeczeństwa? Czy polskie społeczeństwo było podmiotem, czy przedmiotem transformacji?

- *Repetitio + Correctio:*

To wzrost o niemal **20%, 20 punktów procentowych** w porównaniu z 2014 r.

- *Enumeratio + Correctio:*

Odbudowa portów morskich. Trójmiasto i Szczecin – Świnoujście... **Właśnie, Szczecin – Świnoujście**, Świnoujście i budowa tunelu łączącego Świnoujście z Polską, ten od dawna oczekiwany projekt – też go zrobimy.

- *Appell + Autonomasie:*

Panie Prezydencie! Panie Marszałku! Wysoka Izbo! Drodzy Rodacy! Na samym początku pragnę podziękować pani premier Beacie Szydło za wspólne lata bardzo ciężkiej pracy. Pani premier, jest pani i pozostanie pani **symbolem solidarnościowej rewolucji przywracającej milionom polskich rodzin godne życie na co dzień**. Dziękuję pani w imieniu całego rządu za pani tytaniczną pracę, za wrażliwość i za nieustępliwą wiarę w sens naprawy Rzeczypospolitej.

Uniwersytet
Wrocławski

UCZELNIA
BADAWCZA
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

ZUSAMMENFASSUNG

- Wie Müller/Recknagel (2019: 442) ausführen, werden in den Antrittsreden solche Figuren verwendet wie: Metaphern, Euphemismen, Hyperbeln und Figuren der Repetitio. Aus meiner Analyse geht hervor, dass von den polnischen Regierungschefs besonders Hyperbel und Figuren der Repetitio, wie Anapher bzw. Enumeratio bevorzugt werden.
- Bevorzugt werden auch verschiedene Arten der rhetorischen Fragen, wie Suggestivfragen, Konkretisierungsfragen und in erster Linie die Ja/Nein-Frage.
- Die Redner unterbrechen ihre Erklärungen oft mit einer Anrede, wie: *Wysoka Izbo!* / *Wysoki Sejmie!* usw. Besonders oft hat die Anreden Ewa Kopacz verwendet. Meistens eröffnen sie ein neues Thema in der Regierungserklärung und sollen die Empfänger darauf aufmerksam machen.
- Einige Regierungschefs haben ihre bevorzugten Figuren: *Anadiplose (reduplicatio)* wird beispielsweise von Jarosław Kaczyński und *Correctio* von Donald Tusk oft verwendet.
- Die kleinste Zahl der rhetorischen Figuren weist die Erklärung von Marek Belka und die größte: die Erklärungen von Mateusz Morawiecki auf.

- Die meisten Reden (außer Miller und Belka) werden mit Begrüßungsformel begonnen und mit Appell um Unterstützung der Regierung abgeschlossen.
- Bei allen Reden ist folgendes Schema beobachtbar:
 - Wenn eine neue Partei die Macht übernommen hat, folgt der Begrüßungsformel die Kritik der früheren Regierung/ der regierenden Partei/Koalition
 - Wenn der neue Regierungschef derselben Partei gehört wie sein Vorgänger, wird der frühere Ministerpräsident gelobt.
- Viele von den analysierten Erklärungen (außer Miller, Belka und Kaczyński) weisen eine spezifische Art der horizontalen Amplificatio auf, die aber nichts Konkretes zu der Rede beiträgt, sondern die Empfänger nur langweilt, was mit einem Langatmigkeitseffekt resultiert. Was aber charakteristisch ist, dass diese Amplificatio in den meisten Fällen in der Anfangsphase der Erklärung vorkommt.
- Die verwendeten rhetorischen Figuren haben meiner Meinung eher die beschönigende Funktion. Die Regierungserklärung soll dadurch pathetischer klingen. Deswegen kommen die Hyperbel so oft in den Erklärungen vor.
- Das große rhetorische Ziel der analysierten Reden ist nicht die Persuasion. Sie gehören nicht zu der Gefälligkeitsdemokratie (vgl. Müller/Recknagel 2019: 446)

Uniwersytet
Wrocławski

DANKE FÜR DIE AUFMERKSAMKEIT!

LITERATURVERZEICHNIS

Uniwersytet
Wrocławski

UCZELNIA
WROCLAWSKIEGO
INICJATYWA DOSKONALOSCI

- Bartoszewicz I.: Formen der Persuasion im deutsch - polnischen politischen Dialog, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2000
- Beyme, Klaus von (1979): Die großen Regierungserklärungen der deutschen Bundeskanzler von Adenauer bis Schmidt. München.
- Diekmann, W. (1981): Politische Sprache. Politische Kommunikation (Vorträge, Aufsätze, Entwürfe), Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Edelman, M. (2001): The politics of misinformation, Cambridge: Cambridge University Press.
- Geißner, H. (1995): "Rhetorik als Vollzug politischer Partizipation: z.B. Hannah Arendt", In: Kopperschmidt, Josef (Hrsg.): Politik und Rhetorik. Funktionsmodelle politischer Rede, Opladen: Westdeutscher Verlag, S. 161-183.
- Girnth, H./Spieß, C. (2006): "Einleitung. Dimensionen öffentlich-politischen Sprachhandelns", In: Girnth, Heiko/Spieß, Constanze: Strategien politischer Kommunikation. Pragmatische Analysen, Berlin: Erich Schmidt Verlag, S. 7-16.
- Grieswelle, Detlef (2000): Politische Rhetorik. Macht der Rede, öffentliche Legitimation, Stiftung von Konsens, Wiesbaden: Deutscher Universitätsverlag.
- Kopperschmidt, J. (1995): "Zwischen politischer Rhetorik und rhetorischer Politik. Thematisch einleitende Bemerkungen", In: Kopperschmidt, J. (Hrsg.): Politik und Rhetorik. Funktionsmodelle politischer Rede, Opladen: Westdeutscher Verlag, S. 7-17.
- Korte, Karl-Rudolf (Hg.) (2002): „Das Wort hat der Herr Bundeskanzler“. Eine Analyse der großen Regierungserklärungen von Adenauer bis Schröder. Wiesbaden.
- Müller Dorotheé/ Recknagel Nicole (2019): Politische An- und Rücktrittsreden. In: Burkhardt A. (Hg.): Handbuch Politische Rhetorik. Berlin/Boston. S. 435–458.
- Niecke, Marco (2006): Wer versteht den Bundeskanzler? Die Verständlichkeit der Großen Regierungserklärungen. Stuttgart.
- Ottmers C.: Rhetorik, J.B. Metzler Stuttgart, Weimer, 2007
- Schulz, W. (2008): Politische Kommunikation. Theoretische Ansätze und Ergebnisse empirischer Forschung, 2. überarbeitete und erweiterte Auflage, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Stüwe, Klaus (2004): Die Inszenierung des Neubeginns. Antrittsreden von Regierungschefs in den USA, Großbritannien, Frankreich und Deutschland. Wiesbaden.
- Stüwe, Klaus (2005): Die Rede des Kanzlers. Regierungserklärungen von Adenauer bis Schröder. Wiesbaden.
- Wolfskämpf, V. (2009): Die Rolle der Rhetorik in der Politischen Kommunikation. Abschlussarbeit Bachelor of Arts